

יבמות כ. (המשנה) עד כא. (ש10)

המילים 'זה הכלל' באות ללמד על צרת איילונית (לא ברור האם הם באים ללמד שהיא אסורה או שהיא מותרת)

המשנה

כללי ייבום

כשהיבמה אסורה באיסור כרת: מופקעת מדין ייבום (לא חולצת ולא מתייבמת)
כשהיבמה אסורה באיסור לאו או באיסור דרבנן: חולצת אבל לא מתייבמת,
כשהיבמה היא אחות של יבמה נוספת האסורה באיסור כרת: חולצת ומתייבמת,

מהם איסורי לאו?

אלמנה - לכה"ג,
גרושה - לכהן הדיוט,
ממזרת ונתינה - לישראל, בת ישראל - לנתין וממזר.

מהו איסור קדושה לפי המשנה: איסור לאו, לפי ר' יהודה: איסור דרבנן

טעמה של המשנה: 'קדושים יהיו לאלוהים' - איסורי כהונה טעמו של רבי: קדש עצמן במותר לך - גזרות דרבנן

מהו איסור מצוה לפי המשנה: איסור דרבנן, לפי ר' יהודה: איסור לאו

טעמה של המשנה: מצוה לשמוע דברי חכמים טעמו של רבי: 'אלה המצוות'

מדוע עשה של ייבום לא דוחה לא תעשה של איסורי לאוין (מאורסת לכה"ג, גרושה לכהן רגיל, ממזרת ונתינה)

ניסיון תירוץ א'

מהפסוקים לומדים ש:

'וְצִוְתָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ' - יש מקרים שבהם יבמה חולצת ולא מתייבמת
'וְאִם לֹא יִחַשְׁבֶּנּוּ הַאִישׁ' - משמע שרק מי שיכולה להתייבם יכולה לחלוץ

לכן:

הפסוק הראשון (שמאפשר חליצה) - הוא על איסורי לאוין (שבהם תופסים קידושין)
הפסוק השני (שמונע חליצה) - הוא על איסורי כרת (שבהם לא תופסים קידושין)

למסקנה להלכה (בעקבות הברייתא): אם ייבם - ייבומו מועיל וצרתה פטורה

דחיה: ראינו בבריתא שפצוץ דכה שבדיעבד אם ייבם - יבומו ייבום!!!

ניסיון תירוץ ב'

איסור אלמנה הוא עשה (קדושים יהיו לאלוהים) ו'לא תעשה' (אלמנה...לא יקח)

דחיה: מה עם ממזרת ונתינה! (שעליהם לא נאמר והתקדשתם)

ניסיון תירוץ ג'

ר"ל: עשה דוחה לא תעשה רק כשאין ברירה (אבל כאן יש ברירה - יכול לחלוץ)

דחיה: ראינו בבריתא שפצוץ דכה שבדיעבד אם ייבם - יבומו ייבום!!!

להלכה ייבומו ייבום (ופוטר את צרתה) אבל אין דחיה מכאן לסברא של ר"ל כיוון שחליצה במקום ייבום אינה מצוה

תירוץ ד'

מצוות ייבום יש רק בבעילה הראשונה - חכמים חוששים שאם יבעל פעם ראשונה יבוא לבעול פעמים נוספות (שבהם אין מצוה)

המקור לאיסורי עריות מדרבנן (שניות)

1. 'התוצאות האף' - התורה מתייחסת רק לתועבות החמורות - אבל ישנן גם תועבות קלות שגם אותן יש לאסור
2. 'ואינן וחקר' - שלמה התקין איסורים נוספים שיחזיקו את איסורי התורה. (מבנה איסורי התורה איננו שלם ללא התוספת)
3. 'פראעהו אף תצבור בו' - יש לאסור איסורים נוספים כדי להרחיק את האדם מאיסורי התורה,
4. 'שמרתם את שמרתו' - יש עניין להוסיף איסורים משל עצמנו על איסורי התורה.

משפחתו האסורה עליו

דין תורה + תוספות הדרבנן (התוספות מודגשות)

דין תורה

שני דורות מעליו

שני דורות מעליו

אשת סביו, ספק - אחות סביו,
סבתו, ספק - אחות סבתו,
 ספק - אשת אחי סביו (רק מהאב),

(הכל מותר)

דור אחד מעליו

דור אחד מעליו

אשת אביו, אימו,
אחות אביו, אחות אימו,
אשת אחי אביו (גם מהאם), אשת אחי אימו (גם מהאם),

אשת אביו, אימו,
אחות אביו, אחות אימו,
אשת אחי אביו (רק מהאב),

דורו

דורו

אין תוספות של איסורי דרבנן

אשת אחיו, אחותו

דור אחד מתחתיו

דור אחד מתחתיו

אין תוספות של איסורי דרבנן

אשת בנו, בתו

שני דורות מתחתיו

שני דורות מתחתיו

אשת נכדו, נכדתו

נכדתו

הגזרות על שני דורות מעליו הינן גזירות מחשש לאיסורי התורה של דור אחד מעליו

האמוראים הסתפקו עד כמה יש להעתיק (כלומר: האם יש להעתיק גם את האיסור על האחות והגיסה)

הגמרא הסתפקה לגבי - אשת אחי אימו מהאם - ולבסוף פשטה לאיסור

לפי רב חכמים הוסיפו גם את הנשים הללו עד סוף כל הדורות:

3 דורות ומעלה - מעליו

אשת ה'סבא רבה' (וכן הלאה)
ה'סבתא רבה' (וכן הלאה)

3 דורות ומעלה - מתחתיו

אשת הנין (וכן הלאה)
הנינה (וכן הלאה)

3 האיסורים הראשונים הינם הגדלת איסור דרבנן - לכן הם מופיעים בדברי רב. איסור נינה אינו הגדלה של איסור דרבנן אלא של איסור תורה - נכדה אסורה מהתורה) - ולכן הוא מוזכר בברייתא של ר' חייא

חריגים להוספה (חריג א' רק לפי זעירי, חריג ב' לפי כולם)

א. סבא רבה שלא נושא את שם המשפחה (אינו אב אבי אביו - באמצע היתה אימא) - אשתו מותרת
 ב. ניין שלא נושא את שם המשפחה (אינו בן בן בנו - כיוון שבאמצע היתה בת) - אשתו מותרת.

משפחת אשתו האסורה עליו

דין תורה (במשפחת אשתו לא הוסיפו חכמים איסורים (בדורות אלו))

שני דורות מעליה

סבתה

דור אחד מעליה

אימה

הדור שלה

אחותה (רק בחיי אשתו)

דור אחד מתחתיו

בתה

שני דורות מתחתיו

נכדתה

לפי ר' חייא חכמים הוסיפו גם את הנשים הללו בדור השלישי:

3 דורות ומעלה - מעליה:

ה'סבתא רבה'

3 דורות ומעלה - מתחתיו:

הנינה

הגמרא הסתפקה מה הדין לגבי הדור הרביעי ומעלה (האם גם הם אסורים או שהאיסור נעצר בדור השלישי)

מקרים שבהם איסורי משפחתו חמורים

אחיות, גיסות, נשות האב והסב, וכלות (נשות הבנים והנכדים):

במשפחתו - נאסרו,

במשפחת אשתו - לא נאסרו (חוץ מאחותה שנאסרה, אבל רק בחיי אשתו)

מקרים שבהם איסורי משפחת אשתו חמורים

סבתות:

במשפחתו - נאסרו **מדרבנן** (מהתורה הן מותרות)

במשפחת אשתו - נאסרו **מהתורה**

ביאורי מושגים

הסיבה להבדל שבין איסורי משפחתו לאיסורי משפחת אשתו:

מו"ר הרב ליכטנשטיין מסביר שבעוד שמשפחתו נאסרה עליו מדין קירבה (ולכן האחיות, הגיסות והכלות נאסרו) משפחת אשתו נאסרה עליו לא מדין קירבה אלא מדין אחר (ולכן האחיות הגיסות והכלות מותרות)

התורה קובעת שאסור לאדם לישא שתי אחיות בחייהן, אבל אחרי מיתת אשתו מותר לישא את אחותה. מכאן אנו רואים שאיסור שתי אחיות אינו איסור קירבה אלא איסור של נשיאת שתי נשים הקרובות זו לזו. (אם זה היה איסור קירבה הוא היה נוהג גם אחרי מות אשתו)

מאותה סיבה אסור לשאת אם ובתה וכן סבתא ונכדתה. לא בגלל שהסבתא קרובה לבעל אלא כיוון שאסור לישא שתי נשים הקרובות זו לזו. (לכן נוצר מצב אבסורדי לפיו מהתורה מותר לישא את הסבתא של עצמו, אבל אסור לישא את הסבתא של אשתו)

קירבה בגרים

איסורי עריות

איסורי תורה - אסורות עליהם (תקנה - כדי שלא יאמרו שכשהיו גויים נהגו קדושה גדולה יותר), איסור דרבנן (שניות) - מותרות להם,

הלכות עדות

אחים מהאב - מעידים זה לזה לכתחילה, אחים מן האם - מח' האם מעידים לכתחילה או רק בדיעבד,

הסיבה להבדל שבין תחום העדות לתחום עריות:

גר שהתגייר נחשב כאילו נולד ולכן מעיקר הדין אין לו קרובים כלל וכלל.

אלא שבעריות המסורות לכל חששו, ובעדות שמסורה רק לבי"ד לא חששו.

יבמות כב. (המשנה) עד כג. (המשנה)

ביאורי מושגים

כל מקום שהתורה נתנה עונש (למשל מי שמחלל שבת דינו מיתה) אין מענישים אותו אלא אם כן נאמרה לו גם אזהרה, שהבהירה שהפעולה שעליה מענישים אסורה (למשל אסור לחלל שבת).
 לגבי האזהרה נאמר הכלל ש'אין עונשים מן הדין'. אם לא נאמרה האזהרה במפורש - גם אם ניתן ללמוד אותה בק"ו אין מענישים עליה (אם כי למרות שאין מענישים הפעולה ודאי אסורה מהתורה).

משנה

ממזר:

נחשב אח (לעניין ייבום, היטמאות במתו, וירושה)
 נחשב בן (לעניין ייבום, היטמאות, ירושה ואיסור הכאה וקללת אביו)

בנם של יהודי וגוייה או יהודי ושפחה

לא נחשב אח (כיוון שאינו נחשב יהודי)
 לא נחשב בן (כיוון שאינו נחשב יהודי)

מניין שממזר נחשב בן (ופוטר מייבום):

'זבן אין לו' - חפש אם אין לו בן.

מניין שממזר נחשב אח (ומחייב בפרשת ייבום):

אם הוא נחשב בן לעניין פטור- הוא נחשב אח לעניין חיוב.

מניין שבן של יהודי ושפחה - לא נחשב יהודי

כולם: 'האישה וילדיה - תהיה לאבן' - הילדים הולכים לפי האישה. (הפסוק מדבר על שפחה כנענית שהולידה ילדים לעבד עברי)

מניין שבן של יהודי וגוייה - לא נחשב יהודי

ריב"י: **'בת אשת אביך'** - אחותך שאימה לא נחשבת אשת אביך (כיוון שהיא גוייה) - אינה נחשבת אחותך.
ר"ש (שדורש טעמא דקרא): **'כי יסור את בנה מאחרי'** - בן שנולד לבתך ולגוי קרוי יהודי (בגד), בן שנולד מגוייה ומבגד לא נקרא יהודי.

צריך פסוקים נפרדים לשפחה וגוייה כיוון ששפחה חמורה בכך ששייכת במצוות וגוייה חמורה בכך שיש לה ייחוס אבות

על מה עובר אדם שבא על אישה שהיא גם אחותו וגם בתה של אשת אביו:

חכמים(ר"ש): **שני** איסורים (גם אחותו וגם בת אשת אביו)
ריב"י: איסור אחד (משום אחותו)

אם היא אחותו אבל אימה לא נשואה לאביו:
 כולם מודים שחייב רק כרת אחד,
 אם איננה אחותו אפילו אם אימה נשואה לאביו:
 היא מותרת

טעמם של חכמים (שמחייבים פעמיים)

'בת אביך' - מכאן שאחותו אסורה,

'בת אשת אביו' - מכאן שבת אשת אביו אסורה באיסור נוסף

תגובת ריב"י:

מ'בת אשת אביך' לומדים שבתו של גוייה ויהודי - נחשבת גוייה ואינה נחשבת בתו של היהודי

טעמו של ריב"י (שלא מחייבים פעמיים)

'אחיותה' - מכאן שהיא אסורה רק משום אחותו.

תגובת חכמים:

מ'אחותך' לומדים שמי שהיא אחות גם מהאב וגם מהאם אסורה (לא לומדים ק"ו מאחות שהיא רק מהאב - שאין מזהירים מן הדין) מ'היא' לומדים לימוד לכל התורה ש'אין מזהירים מן הדין' (עיין ביאור מושגים)

תגובת ריב"י:

מכך שהמילים 'אחותך היא' נאמרו סמוך ל'בת אשת אביך' (ולא סמוך ל'בת אימך') לומדים את שני הדברים.

יבמות כג: (המשנה) עד כד. (המשנה)

ביאורי מושגים
קידושין שנמסרו לביאה - תהליך יצירת הבית היהודי מורכב משני שלבים. שלב הקידושין (שהינו שלב טקסי ופורמלי, שלב זה נעשה כיום על ידי נתינת הטבעת) ושלב הנישואין (שהינו שלב מציאותי וקיומי ובו בני הזוג חיים ביחד, שלב זה נעשה כיום בחדר הייחוד) הגמרא במסכת קידושין דנה האם ניתן לבצע את השלב הראשון (קידושין) כשברור שלא ניתן לבצע את השלב השני (נישואין) מקרה זה נקרא 'קידושין שלא נמסרו לביאה'.
 דוגמא למקרה כזה הוא אדם שמקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע את מי מהן קידש. הוא אינו יכול להתייחד ולישא אף אחת מהן (שמא היא אחות אשתו) - במקרה זה יש את השלב הראשון (הקידושין) אבל לא ניתן לבצע את השלב השני.
 אם המשנה שלנו היתה מדברת על מקרה כזה היינו יכולים לדייק שקידושין שלא נמסרו לביאה הינן קידושין. כדי להמנע מכך הגמרא מעמידה את המשנה במקרה שבו בזמן הקידושין היה ידוע מי היא האחות המקודשת.

המשנה

קידש אחת משתי אחיות (ואינו יודע מי)

אם הוא חי:
 נותן גט לשתייהן

אם הוא מת:

כשיש לו אח אחד: האח חולץ לשתייהן,

כשיש לו 2 אחים: אח אחד חולץ לאחת,

השני מייבם את השניה

(ואם שניהם ייבמו - אינם צריכים להוציא אותן)

דינים אלו תקפים גם אם יש אדם נוסף שקידש את האחות השניה, (בין אם לאדם הנוסף יש שני אחים ובין אם יש לו אח אחד)

לא ניתן לדייק מכאן על דין 'קידושין שנמסרו לביאה' (עיין ביאור מושגים)
 שהרי ייתכן שמדובר כאן כשבזמן הקידושין ידעו מי היא האחות שקודשה (ורק אחר כך שכחו).

והחידוש בדברי המשנה הוא במקרה שמת ולו שני אחים (שצריך קודם לחלוץ ואחר כך לייבם)

מדוע אינם צריכים להוציא:
 כיוון שיש תרחיש שלפיו הם נהגו כהוגן (במקרה שבו האחות שקודשה יובמה ראשונה)

החידוש במקרה שבו לאחד מהמקדשים יש אח בודד ולשני יש צמד אחים:
 א. לא חוששים שאם אחד מצמד האחים ייבם - יבוא גם האח הבודד לייבם,
 ב. סדר הפעולות של צמד האחים - קודם אח אחד צריך לחלוץ, ורק אחר כך האח השני יכול לייבם.

החידוש במקרה שבו לשני המקדשים יש צמד אחים:
 לא חוששים שיוותרו על שלב החליצה, ויסתפקו בכך שאח אחד מכל צמד מייבם את אחת האחיות.

ציטוט מהמשנה

שני אנשים שקידשו שתי אחיות (ולא יודעים מי קידש מי)

מתו - ולכל אחד מהם יש צמד אחים:
 אח אחד מכל צמד האחים - חולץ לאחות אחת
 האח השני מכל צמד האחים - מייבם את האחות השניה (לא זאת שאחיו חלץ לה)

תני שילא:

גם אם אלו שמייבמים הם כהנים - מותר להם לייבם (למרות שייתכן שהם מייבמים חלוצה)

איסור חלוצה לכהן הוא רק מדרבנן - ולכן ספק חלוצה מותרת לו.

יבמות כד. (המשנה) עד כה. (המשנה)

ביאורי מושגים
 המגרש את אשתו משום נדר או שם רע לא יחזיר - חכמים חששו שאדם יגרש את אשתו משום נדר או שם רע ולאחר מכן היא תתחתן עם אדם אחר ואז יתברר שהשם הרע היה טעות או שהאישה התירה את נדרה. החשש הוא שכשהבעל הראשון יגלה זאת הוא יטען שהגירושים היו בטעות (אילו הוא היה יודע שהנדר יופר או שהשמועה לא נכונה הוא לא היה מגרשה) ואז הגט יתבטל ובניה מהבעל השני יהיו חלילה ממזרים (כיוון שהיא נשואה עדיין לראשון). לכן תיקנו חכמים שהוא לא יוכל להחזיר את אשתו בשום מצב גם אם יתברר שהנדר מופר ושהשמועה מוטעת. כך הוא לא יוכל לטעון שהגירושים היו בטעות.

המשנה

לאח הגדול יש זכות קדימה במצות הייבום (אבל, אם קדם אח קטן וייבם - מועיל)

מניין שגם קטן יכול לייבם (אפילו כשיש בכור):
 'כי ישבו אחים' - הוקשו האחים זה לזה.
 מניין שגדול קודם לקטן:
 אם בכור קודם - סברא שגם גדול קודם,
 מדוע כתבה התורה בכור:
 המייבם יורש מאביו שני חלקים את חלקו ואת חלק האח המת - אבל, כפי שהחלק הנוסף של בכור הינו רק בנכסים קיימים (ולא בנכסים עתידיים) כך גם המייבם יורש במקום המת רק בנכסים קיימים.

'הפכור אכר תלך' - יקום צ'ע אכיו האת - וכל אחת נעו'
 'הפכור' - מכאן שהמצוה הראשונית מוטלת על האח הגדול,
 'אכר תלך' - מכאן שאילונית מופקעת מפרשת ייבום,
 'יקום צ'ע נע' - המייבם קם לנחלה תחת האח המת (נ"ש: צ'ע נע' - 'צ'ע אכיו נע אכיו נע' - הג"ש מפקיעה את פשט הכתובים לפיהם יש לקרוא לבן על שם האח המת)
 וכל אחת נעו' - אם האח המת היה סריס - אין פרשת ייבום (שמו של סריס נמחה בכל מקרה)

המשנה
 החשוד על גויה והתגירה או שפחה והשתחררה:
 - לא ישאנה ואם נשא לא יוציא,
 החשוד על אשת איש והתגרשה מבעלה:
 - לא ישאנה ואם נשא יוציא,
 מהו טיב החשד שבשלו הוא חייב להוציאה
 רבה ב"נ: אפילו שמועה שלא מוציאים על פיה,
 רבי (ורב א'): עדים או שמועה שעל פיה הוציאה מבעלה,
 רב ב': רק לפי עדים

התנאים נחלקו האם גרים שהתגירו שלא לשם שמים נחשבים גרים בדיעבד (לפי כולם לכתחילה לא מקבלים אותם)
 המשנה (וכך נפסק להלכה) סוברת שבדיעבד הם גרים (ולכן גם אם היא התגירה בשבילו היא נחשבת גרה)

הסתייגות (לפי רבי ורב א'):
 כשהאישה התחתנה עם מישהו אחר אחרי הגירושים מבעלה ולפני הנישואים לחשוד - לא מוציאים אותה מהחשוד.

אם יש להם ילדים - מוציאים רק על סמך עדים.

על סמך מה מוציאים אישה (ללא ילדים) מבעלה
רב: רק על סמך עדים,
רבי: על סמך שמועה או חשד,
להלכה: על סמך עדים או שמועה שאינה פוסקת (לפחות יום וחצי)

הסתייגויות לגבי שמועה שאינה פוסקת:
א. אם פסקה מחשש יראה - לא נחשב שפסקה,
ב. אם יש להם אויבים - לא נחשבת שמועה

המשנה בגיטין קובעת ש:
אדם שגירש אישה בגלל נדר או שם רע - אסור לו להחזירה (מדרבנן),
הספק של רבה ב"ה:
מה הדין אם בכל זאת התחתן עימה - האם חייב לגרשה?

רבה ב"ה ניסה לדייק ממשנתינו שחייב להוציאה
לשיטתו במשנה מדובר בדין דרבנן (מדובר בקול שלא מוציאים לפיו מבעלה ולכן זהו רק מדרבנן)
ובכל זאת המשנה קובעת שאם עבר ונשא - יגרש
הגמרא דחתה את הדיוק:
במשנתינו החשוד מתחתן עם האישה ובכך הוא מחזק את החשד,
בספקו של רבה ב"ה הבעל מתחתן עימה ובכך הוא מחליש את החשד